

Με τη δύναμη της πέννας: Ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής «τρυπώνει» στα φιλολογικά μαθήματα του Γυμνασίου

Χριστίνα Τσιτιρίδου

Φιλολόγος 1ου Γυμνασίου Αγίου Νικολάου Λασιθίου,
ΜΑ στη Δημιουργική Γραφή,
Υποψήφια Διδάκτωρ ΤΕΕΠΗ του ΔΠΘ
xristina.tsitiridou@yahoo.gr

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρούμε να αναδείξουμε τη χρηστικότητα της ενσωμάτωσης της δημιουργικής γραφής κατά τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις τάξεις του Γυμνασίου. Το μειωμένο ενδιαφέρον για τα εν λόγω μαθήματα - απόρροια μιας γενικευμένης κρίσης που διέρχονται οι ανθρωπιστικές σπουδές - αλλά και η διαστρεβλωμένη αντίληψη για το περιεχόμενο και τη φιλοσοφία που διέπουν τα προαναφερόμενα γνωστικά αντικείμενα του ωρολογίου προγράμματος καθιστούν επιτακτική την ανάγκη παραγωγής εναλλακτικών παιδαγωγικών και διδακτικών τεχνικών. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιάσουμε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής μέσω των οποίων ο εκπαιδευτικός δύναται να πραγματοποιήσει με τρόπο ελκυστικό τη διδασκαλία θεματικών ενοτήτων, στοιχείων θεωρίας, εννοιών, που εμπεριέχονται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του Γυμνασίου. Η δημιουργία αυτού του άτυπου εργαστηρίου δημιουργικής γραφής θέτει ως επιδιωκόμενους στόχους την απελευθέρωση του μαθητικού δυναμικού από τη φορμαλιστική διαδικασία της μηχανιστικής αναπαραγωγής της αποτυπωμένης γνώσης στα σχολικά εγχειρίδια καθώς και την επίτευξη της δυναμικής και ενθουσιώδους συμμετοχής της ολομέλειας της τάξης στη διαδικασία του μαθήματος, στο οποίο πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η εικόνα, ο ήχος, η δημιουργική πρωτοβουλία και η δυναμική της φαντασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικά Προγράμματα Φιλολογικών Μαθημάτων, Καινοτόμες Διδακτικές Τεχνικές, Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια οι εκπαιδευτικοί γινόμαστε μάρτυρες μιας αρνητικής στάσης που επιδεικνύουν οι μαθήτριες και οι μαθητές κατά την ώρα της διδασκαλίας εντός της τάξης αλλά και κατά τη διαδικασία ανάθεσης και εκπόνησης των ανατιθέμενων εργασιών. Ήρθε η στιγμή που η σχολική κοινότητα οφείλει να κάνει την αυτοκριτική της αν και κατά πόσο τα αναχρονιστικά κατάλοιπα παλαιότερων μοντέλων διδασκα-

λίας συνεχίζουν να παρεισφρεύουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και να ανακόπτουν το ενδιαφέρον των εμπλεκόμενων σε αυτή. Επιβαρυντικό στοιχείο συνιστά και το κλίμα βαθμοθηρίας που έχει καλλιεργηθεί αλλά κυρίως ο αυστηρά προσηλωμένος στόχος στην εξεταστικοκεντρική λογική του συστήματος. Σε μια κοινωνία της συμπερίληψης, της αποδοχής, πρώτιστο καθήκον ως εκπαιδευτικοί λειτουργοί είναι να ανακαλύψουμε εκείνες τις κρυμμένες δεξιότητες/ικανότητες που ενδεχομένως δεν έχουν υποπέσει στην αντίληψή μας και στη συνέχεια να δώσουμε τη μέγιστη ώθηση σε αυτά τα παιδιά για να ενισχυθεί η αυτοπεποίθησή τους και να προκληθεί/αυξηθεί η συμμετοχικότητά τους. Μη λησμονούμε, άλλωστε, ότι το περιεχόμενο και η δομή των περισσότερων σχολικών εγχειριδίων δε συνάδουν με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της κοινωνίας μέσα στην οποία κινείται το μαθητικό δυναμικό, μια κοινωνία στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η εικόνα, ο ήχος, η δημιουργική πρωτοβουλία και η δυναμική της φαντασίας.

Επιπροσθέτως, το ίδιο το σύστημα εμμένοντας σε μια αναχρονιστική διαδικαστική συνταγή, αγνοώντας δηλαδή τις πτυχές της Πολλαπλής Νοημοσύνης, απορρίπτει ή θέτει στη χαμηλότερη βαθμολογική κλίμακα όλους όσοι υστερούν στη γλωσσική και μαθηματική Νοημοσύνη ενώ μπορούν να διακριθούν σε έτερη Νοημοσύνη, λ.χ. κιναισθητική, χωροταξική, διαπροσωπική. Ο Gardner (όπ. αναφ. στο Κουλαϊδής, 2007: 51) αναφερόμενος στους οκτώ τύπους νοημοσύνης, απορρίπτοντας τον όρο «ενιαία νοημοσύνη» και αναλύοντας τόσο τη σύνδεση κάθε τύπου νοημοσύνης με επιμέρους γνωστικές δεξιότητες και με την παρακολούθηση μιας συγκεκριμένης πορείας ανάπτυξης, καθιστά τη σχολική τάξη μια «ανοιχτή ομπρέλα» κάτω από την οποία θα βρουν ευκαιρίες αυτοπροσδιορισμού, (αυτο)βελτίωσης οι μαθήτριες και οι μαθητές που ακόμη και σήμερα παραγκωνίζονται εντός της σχολικής πραγματικότητας.

Η ευελιξία κατά την εφαρμογή των διδακτικών σεναρίων εντός της σχολικής τάξης, συνιστά μία από τις βασικές παραμέτρους που οφείλει να λαμβάνει υπόψη του ο/η εκπαιδευτικός καθώς πειραματίζεται, οργανώνει, εκπονεί το επόμενο σχέδιο μαθήματος. Ο επιθετικός προσδιορισμός –έστω και αν ακούγεται τετριμμένος– μάχιμος/μάχιμη στον τίτλο του λειτουργήματος μας, αφήνει να διαφανεί ότι η εκπαιδευτική διαδικασία ενέχει στοιχεία διεξαγωγής μιας «άτυπης» μάχης: μάχη στην οποία εκ προοιμίου ο εκπαιδευτικός αντιμετωπίζει μια πληθώρα «εχθρών», όπως ο χρόνος, η διδακτέα/εξεταστέα ύλη, οι αιφνίδιες ή προγραμματισμένες σχολικές εκδηλώσεις, ακόμη και η δυσθυμία και έλλειψη ενδιαφέροντος της τάξης. Και ως μάχιμος, πρέπει να σκύψει εκ νέου στις χαρτογραφίες του και να σχεδιάσει μικρές τροποποιήσεις για να πετύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα: την ενεργοποίηση του μαθητικού δυναμικού.

Η αφόρμηση για μια μονιμότερη ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής στη μαθησιακή διαδικασία δόθηκε στην υποφαινόμενη από τον Τζάνι Ροντάρι (2003:17) με την καταληκτική φράση του καθώς προλογίζει τη *Γραμματική της φαντασίας – Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*: «...η φαντασία έχει τη δική της θέση στη διαπαιδαγώγηση· σε όποιο έχει εμπιστοσύνη στην παιδική δημιουργικότητα· σε όποιον γνωρίζει τι απελευθερωτική αξία μπορεί η λέξη, όλες οι χρήσεις της λέξης σε όλους, μου φαίνεται ένα καλό σλόγκαν, με δημοκρατικό ήχο».

Τα τελευταία χρόνια η ένταξη δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής αποτέλεσε σημαντικό βήμα στη βελτίωση του σχεδιασμού του μαθήματος – τόσο ως προς τον προγραμματισμό του όσο και στην υλοποίησή του. Ωστόσο, και εντός αυτής της θετι-

κής εξέλιξης, δεν μπορούμε να μην παραβλέψουμε δύο σημεία που πολλάκις καθίστανται τροχοπέδη στην επίτευξη μιας γόνιμης, ευφάνταστης διδασκαλίας και διάδρασης εντός της σχολικής αίθουσας: αφενός η δημιουργική γραφή εφαρμόζεται κατά κύριο λόγο στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (σημειώνεται ότι αποτελεί και το τρίτο θέμα κατά τη γραπτή αξιολόγηση του μαθήματος βάσει του ΠΔ 126/11.11.2016 , ΦΕΚ Α'211/11.11.2016, Άρθρο 16 και βαθμολογείται με οκτώ μονάδες στην κλίμακα του είκοσι), αφετέρου η ενασχόληση με αυτήν γίνεται σποραδικά και το αποκαρδιωτικό στοιχείο είναι ότι τείνει να περιοριστεί σε τυποποιημένα ζητούμενα, σε κλισέ και επαναλαμβανόμενα μοτίβα, όπως: «δώστε ένα διαφορετικό τέλος στην ιστορία», «γράψτε μια επιστολή στον/στην ήρωα/ηρωίδα» ή «προσθέστε μια ακόμη στροφή στο ποίημα». Την παραπάνω επισήμανση σχετικά με την έλλειψη οργανωμένης και με σαφή στοχοθεσία ενασχόλησης με τη δημιουργική γραφή, την παρατηρεί και ο Σπύρος Κιοσσές (2018: 14): «...στα ελληνικά ΠΣ δεν υπάρχει συστηματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων της δημιουργικής γραφής, όπως συμβαίνει σε χώρες του εξωτερικού».

Η δημιουργική γραφή συνιστά ένα εργαλείο πολύτιμο στα χέρια του εκπαιδευτικού ώστε να συγχρονίσει το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων των φιλολογικών μαθημάτων του Γυμνασίου με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες του μαθητικού δυναμικού και ακολούθως να κατορθώσει αύξηση του ποσοστού συμμετοχής τους εντός της σχολικής τάξης και προθυμίας για εργασία στο σπίτι. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η Σοφία Νικολαΐδου (2016: 109): «Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής στο σχολείο δεν είναι μάθημα. Είναι κάτι πιο σοβαρό από μάθημα. Είναι παιχνίδι. Ένα παιχνίδι αφηγηματικών στρατηγικών, οργάνωσης της σκέψης και του λόγου, επιλογής και συναρμογής λέξεων».

➤ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΛΟΓΩ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Η ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής – αυτό το «τρύπωμα» ενός άτυπου εργαστηρίου δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής, όπως αναφέρεται συνδηλωτικά και στον τίτλο του παρόντος άρθρου – στη διεξαγωγή των φιλολογικών μαθημάτων, υλοποιήθηκε τα σχολικά έτη 2018-2019 και 2019-2020 στις τρεις τάξεις του Ημερήσιου Γυμνασίου Σαμοθράκης. Λόγω της ιδιορρυθμίας του γεωγραφικού στίγματος της σχολικής μονάδας αφού πρόκειται για δυσπρόσιτη και ακριτική νησιωτική περιοχή, κάθε μία από τις τρεις γυμνασιακές τάξεις αποτελούνταν από ένα μόνο τμήμα με αποτέλεσμα ο/η φιλόλογος να εμπλέκεται κάθε διδακτικό έτος με το μέγιστο πλήθος των γνωστικών αντικειμένων των φιλολογικών μαθημάτων. Το διακύβευμα της προαναφερθείσας ιδιαίτερης κατάστασης – δηλαδή της συνεχούς παρουσίας του ίδιου προσώπου εντός του τμήματος και η ανία που δυνάμει μπορεί αυτή να προκαλέσει- εντοπίζεται στην προσπάθεια όχι μόνο κινητοποίησης του ενδιαφέροντος του μαθητικού δυναμικού αλλά και διατήρησης αυτού.

Το μαθητικό δυναμικό της σχολικής μονάδας ήταν της τάξεως των 50 περίπου ατόμων. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της συγκεκριμένης διδακτικής προσέγγισης διήρκεσε καθ' όλη τη διάρκεια των δύο σχολικών ετών, από την έναρξη των μαθημάτων τον Σεπτέμβριο έως και τη λήξη αυτών εντός του Μαΐου.

Όπως αναφέρει και ο Novalis (όπ. αναφ. στο Ροντάρι, 2003: 39): «Οι υποθέσεις είναι δίχτυα: ρίχνεις το δίχτυ και κάτι, αργά ή γρήγορα, θα πιάσεις». Η φερέλπιδα προσπάθεια να μετατραπούν οι επιδιωκόμενοι γενικοί και ειδικοί στόχοι των Αναλυτικών Προγραμμάτων από μια νομότυπη διεκπεραίωση σε ουσιαστική εφαρμογή, λειτούργησε σε μεγάλο βαθμό και με απτά αποτελέσματα. Παρατηρήθηκε σταδιακή αύξηση τόσο της συμμετοχικότητας εντός του μαθήματος όσο και βελτίωση ως προς την ανάπτυξη δεξιοτήτων στην αναγνωστική ανταπόκριση, στην κατανόηση εννοιών· το θεωρητικό πλαίσιο αποδεσμεύτηκε από τη στείρα αποστήθιση, - η οποία το καταδικάζει να χαθεί στη λήθη του χρόνου - και μεταπήδησε στη λειτουργική διαδικασία της αφομοίωσης.

➤ ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ-ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Σκοπός της επιλογής αυτής της εναλλακτικής μεθόδου, δομικά υλικά της οποίας είναι ο εμφανής παιγνιώδης χαρακτήρας, η δημιουργική φαντασία, η πρωτοβουλία και η απομάκρυνση του φόβου για ορθή ή λανθασμένη απάντηση, είναι καταρχάς η συνεισφορά της στη δημιουργία ευχάριστου μαθησιακού κλίματος ώστε να αποτραπεί η ανία και να κεντριστεί το ενδιαφέρον των μαθητριών/μαθητών κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας. Ταυτοχρόνως, έτερη βασική επιδίωξη της μεθόδου συνιστά η εξάλειψη της τεχνικής της μη χρηστικής απομνημόνευσης, η ενίσχυση της αυτενέργειας, της κριτικής ικανότητας, της ελεύθερης έκφρασης.

➤ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

- *Πρότυπα δημιουργικά πονήματα της εκπαιδευτικού.*
- *Ηχητικά ακούσματα.*
- *Καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις.*
- *Προβολή βίντεο/ψηφιακών αφηγήσεων.*

➤ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ (ΜΟΡΦΗ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ)

Θα παρατεθούν μια σειρά εργασιών δημιουργικής γραφής οι οποίες κατά τα προαναφερθέντα διδακτικά έτη αξιοποιήθηκαν σε πλήθος θεματικών ενοτήτων στα φιλολογικά μαθήματα του Γυμνασίου.

Διδασκαλία αφηγηματικών τρόπων

Στο γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος της Γλωσσικής Διδασκαλίας της Α' Γυμνασίου, εμπεριέχεται στην τρίτη ενότητα του σχολικού εγχειριδίου η διδασκαλία των αφηγηματικών τρόπων της περιγραφής και της αφήγησης (Αγγελάκος, Κατσαρού, & Μαγγανά, 2023: 43-51).

Ο βιωματικός τρόπος που επιλέχθηκε για την κατανόηση των παραπάνω αφηγηματικών τρόπων ήταν η διανομή ιστοριών που επινόησε η εκπαιδευτικός, ως καθοδήγηση και οι οποίες αξιοποιούσαν τους εν λόγω τρόπους. Στη συνέχεια, ζητήθηκε από την τάξη να επιχειρήσουν κάτι ανάλογο.

Αφήγηση: ...ιστορίες με τους τίτλους των σχολικών μας κειμένων...

Πόσες φορές δεν έχουμε ξεφυλλίσει τα περιεχόμενα των βιβλίων της Λογοτεχνίας για να βρούμε τη σελίδα του κειμένου με το οποίο ασχολούμαστε; Κίνηση ρουτίνας θα μου πείτε... Κι αν την κάναμε λίγο πιο ενδιαφέρουσα; Αν της δώναμε λίγη πνοή, λίγη ζωντάνια; Ξαν το αλάτι σε ένα άνοστο φαγητό; Για αυτό λοιπόν κι εγώ σας προσκαλώ και σας προκαλώ να βάλετε τα δυνάτά σας και να φτιάξετε μια μικρή αφήγηση με τους τίτλους των κειμένων από τα σχολικά σας βιβλία! Πάρτε μια μικρή γεύση:

«Κάποια Χριστούγεννα η κυρία Νίτσα με τράταρε γλυκό του κουταλιού, την ώρα που το ραδιόφωνο έπαιζε Μαλαισιανά τραγούδια. Μου εξομολογήθηκε πως όταν πρωτοκατέβηκε στη Σμύρνη, με το λεωφορείο η μάνα της, περιφερόταν για μέρες στις χαλασμένες γειτονιές. Αλλά και τα ερημωμένα χωριά, με τη παγερή τους σιωπή ήταν σαν να παραδίδουν ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο άνθρωπο. Γιατί όταν πεθαίνει ένα παιδί, είναι απλά και μόνο ένας αριθμός στα επίσημα έγγραφα των ισχυρών; Στα καμένα έψαχνε να βρει το στίπι του Βασίλη, του αδελφού της και το άσπρο ξωκλήσι που επισκεπτόταν με την Άννα του Κλήδονα, προτού εκείνη φύγει για την Αθήνα. Βγαίνοντας από το σχολείο, στο οποίο είχε καταφύγει μήπως και βρει λίγο νεράκι να ξεδιψάσει, συνάντησε τον Τάκη – Πλούμα, τον οικοδιδάσκαλο από το διπλανό μαχαλά. Έξι χιλιάδες νέοι, της είπε πρόλαβαν και σώθηκαν. Κατέφυγαν εις Σάμον. Να σαι καλά δάσκαλε, του αποκρίθηκε αυτή, για τα καλά μαντάτα που μου 'φερες. Εγώ, της ψιθύρισε, θα μείνω εδώ να φυλάω Θερμοπύλες, δεν το φοβάμαι τον λύκο, τον Τσέτη αντάρτη. Αναψα ένα κερί στη Μεγαλόχαρη, στην εκκλησιά της Αγίας Φωτεινής, στη Μητρόπολη. Η μάνα μου συνέχισε την περιπλάνηση ώσπου έφθασε στην αποβάθρα της Σμύρνης, στο περίφημο Και... Η σκέψη της πέταξε στα παλιά... Ουμήθηκε... Αχ! Αναστέναξε... Οι Κυριακές στη θάλασσα...».

(Οι υπογραμμισμένες εκφράσεις είναι τίτλοι κειμένων από το βιβλίο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου).

Περιγραφή: ...κι ένα χαϊκού ταξίδεψε απ' την Ιαπωνία...

Παρακολουθήστε το βίντεο *Ιαπωνικοί Πίνακες* με θέμα ζωγραφικές αποτυπώσεις ιαπωνικής τεχνοτροπίας και μουσική Zen (link: <https://www.youtube.com/watch?v=r65UA5EHpA0>).

Στη συνέχεια προσπαθήστε να περιγράψετε κάποιες από αυτές τις εικόνες σε στίχους χαϊκού. Πάρτε μια γεύση από δύο χαϊκού που εμπνεύστηκα: παρατηρώντας τους εξαιρετικούς ζωγραφικούς πίνακες:

Σοκάκια γύρω
Βιολέτες ανθισμένες
Ομίχλη παντού

Στο περιγιάλι
Θαλασσοπούλια παίζουν
Πάνω στο κύμα

Προσέγγιση της τέχνης του δημοτικού τραγουδιού

Η δεύτερη θεματική ενότητα του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α' Γυμνασίου εμπεριέχει κείμενα που σχετίζονται με τη λαογραφία: ένα από αυτά αφορά το είδος του δημοτικού τραγουδιού που εμπλέκεται με την καθημερινή ζωή και συγκεκριμένα με το καρπαθιώτικο νανούρισμα που φέρει τον τίτλο *Ύπνε μου κι έπαρέ μου το* (Πυλαρινός, Χατζηδημητρίου, & Βαρελάς, 2023: 27). Είναι πασιφανές ότι το κέντρισμα του ενδιαφέροντος για τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει με άλλα ηχητικά ακούσματα, με διακριτή τη διαφορά και ως προς τον στίχο και ως προς τη μελωδία αλλά και με μια εμφανή έλλειψη ζήλου για τη λαογραφική τέχνη την οποία θεωρούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα προγονοπληξίας, αποτελεί πρόσκληση για τη διδάσκουσα/τον διδάσκοντα. Μεταφέραμε την πρακτική του νανουρίσματος στη σύγχρονη εποχή και ζητήθηκε από το μαθητικό δυναμικό να «νανουρίσουν» σύμφωνα με τις δικά τους βιώματα/ενδιαφέροντα.

Τα νανουρίσματα που έγιναν... ξυπνήματα (του νου και της φαντασίας μας)

Η πιο ήρεμη και χαλαρωτική στιγμή της ημέρας! Η στιγμή που το παιδί μπαίνει στο ζεστό του κρεβάτι και η μαμά ή ο μπαμπάς το σκεπάζουν, του δίνουν ένα φιλί στο μάγουλο και το προτρέπουν να κοιμηθεί. Τι και αν ήταν σκανταλιάρικο όλη την ημέρα; Τι και αν το μάλωσαν επειδή δεν ήθελε να φάει το φαγητό αλλά ζητούσε σοκολατένιες λιχουδιές; Τι και αν έσπασε τον υπολογιστή στην προσπάθειά του να τον ανοίξει κρυφά; Αυτή η στιγμή διώχνει όλες τις κακές αναμνήσεις της ημέρας και δίνεται η συγχώρεση! Με ένα νανούρισμα οι γονείς θα καμαρώσουν για το τέκνο τους, θα το κανακέψουν και θα ευχηθούν για αυτό τα καλύτερα:

*Κοιμήσου βρε γατούλη μου,
κοιμήσου ομορφούλη,
κι όταν ξυπνήσεις σίγουρα
θα βρεις το φαγητούλι.*

Λοιπόν τι περιμένεις; Σκέψου γρήγορα ποιον θέλεις να νανουρίσεις και σκαρφίσου το πιο γλυκό ή το πιο αστειό νανούρισμα. Και πού ξέρεις; Μπορεί σε λίγα χρόνια, οι επόμενες γενιές να αποκοιμίζουν με το δικό σου πόνημα τα παιδάκια τους και όποιον άλλον επιθυμούν...

Η λειτουργία της προστακτικής έγκλισης

Η έγκλιση ως έκφραση τροπικότητας, ως λειτουργία δηλαδή που δείχνει την υποκειμενική στάση του ομιλητή (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2023: 126-127) εμπεριέχεται στη δεύτερη θεματική ενότητα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Β' Γυμνασίου (Γαβριηλίδου, Εμμανουηλίδης, & Πετρίδου-Εμμανουηλίδου, 2023: 32-33). Η απομνημόνευση των κανόνων που διέπουν τον τρόπο αλλά κυρίως τη λειτουργία των εγκλίσεων καθίσταται μη χρηστική αν δε συνοδεύεται και με μια μέθοδο με την οποία ο/η μαθητής/μαθήτρια θα την εφαρμόσει όχι μέσω τυποποιημένων γραμματικών ασκήσεων, λ.χ. «βρείτε την έγκλιση του ρήματος» αλλά δημιουργώντας ο/η

ίδιος/ίδια συνθήκη μέσα στην οποία πρέπει να χρησιμοποιήσει την εν λόγω έγκλιση. Κατά τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γραμματικού φαινομένου αφού δόθηκε ένα δείγμα χιουμοριστικού κειμένου ζητήθηκε από την τάξη να κάνουν χρήση της προστακτικής έγκλισης σε μια καθημερινή, εξωσχολική πρακτική/ρουτίνα.

Συνταγή (... της κουζίνας, ... της φιλίας, ... του γιατρού... και του τρελού...)

Με τη λέξη συνταγή η σκέψη μας (ή και μάς) πηγαίνει σε εξωτικές κουζίνες βραβευμένων σεφ, στο μυρωδάτο ζαχαροπλαστείο – γευστικό παράδεισο του θαυματοποιού Στέλιου Παρλιάρου αλλά και σε φαρμακευτικά σιρόπια με γεύση κεράσι, που μας συνταγογράφησε ο σωτήρας – γιατρός και μας την εκτέλεσε ο συνεργάτης – φαρμακοποιός. Όμως και το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μας βασίζεται σε συνταγές, σε πορείες δηλαδή προδιαγεγραμμένες με συγκεκριμένα μέσα και στόχους κάθε φορά. Μικρές ή μεγάλες ανατροπές στα υλικά ή στις συσχετίσεις τους, αλλάζουν τη συνταγή μας κάνοντάς την περισσότερο ή λιγότερο πετυχημένη. Πριν από όλα όμως είναι βασικό να κατανοήσουμε τον μηχανισμό της συνταγής και πάνω του να στηρίζουμε τα νοητικά και γλωσσικά μας παιχνίδια. Θέλοντας να φτιάξουμε λοιπόν συνταγές, έχουμε στο μυαλό μας:

(α) Τα υλικά,

(β) την εκτέλεση,

(γ) τον λόγο ύπαρξης της συνταγής (ικανοποίηση αισθήσεων, αισθημάτων, σκέψεων και επιθυμιών).

«Μορφές συνταγών...»:

- Μαγική συνταγή της φιλίας... (προσοχή στις παρενέργειες ...)

Υλικά

2 ή 3 ή και παραπάνω ανθρώπινες ψυχές.

1 χούφτα εμπιστοσύνη.

2 φλιτζάνια χαμόγελο.

3 κουταλάκια του γλυκού κατανόηση.

1 ποτήρι του νερού αλληλοϋποστήριξη.

4 κούπες ειλικρίνεια.

Μπόλικη υπομονή σε σκόνη.

Εκτέλεση

Ανοίγετε τις ανθρώπινες ψυχές σαν στρείδια. Αν σας δυσκολέψουν, σιγοβράστε τις σε θερμοκρασία δοκιμασίας, ώσπου να ανοίξουν από μόνες τους. Προσοχή: Όσες δεν καταφέρουν να ανοίξουν, απομακρύνετε τις άμεσα από την κουζίνα σας γιατί μπορούν να αποβούν μοιραίες για τη ζωή σας! Στη συνέχεια ρίξτε την εμπιστοσύνη και ανακατέψτε για αρκετή ώρα. Μόλις πάρουν μια βράση, προσθέστε την ειλικρίνεια και την αλληλοϋποστήριξη και αφήστε τις να ψηθούν ώρα αρκετή... μπορεί και ολόκληρα χρόνια. Κατόπιν ρίξτε τη κατανόηση ταυτόχρονα με το χαμόγελο, γιατί αυτά τα δυο υλικά πρέπει να δέσουν μαζί... Μην ξεχάσετε να πασπαλίσετε με μπόλικη υπομονή γιατί αν λείπει αυτό το καρύκευμα από το έδεσμα, άδικο θα πάει ο κόπος σας και ο χρόνος που σπαταλήσατε για αυτήν την παραδοσιακή, πεντανόστιμη συνταγή. Μην τη φοβηθείτε... είναι δοκιμασμένη δισεκατομμύρια φορές...

Συνταγή για θεότρελους μάγισρες (ή για αυτούς που έχουν παραμείνει ακόμη παιδιά...)

Πιάνετε με την απόχρη σας πολύχρωμες πεταλούδες. Με προσοχή αρμέξετε τις και πάρτε το θείο τους νέκταρ. Ανακατέψτε με τη γύρη που θα αφήσει στο χέρι σας η Μάγια η Μέλισσα και η παρέα της. Περιμένετε ώσπου να χυλώσει το μείγμα (Αν δεν είστε σίγουροι ρωτήστε το νηστικό αρκούδι... αυτό ξέρει τα πάντα γύρω από τις μαγειακές συνταγές!). Στη συνέχεια, πασπαλίζετε ροδόνερο από το ξεχωριστό τριαντάφυλλο του Μικρού Πρίγκιπα (Μην στεναχωριέστε, δεν πρόκειται να σας το αρνηθεί!). Μοιράστε το μείγμα σε επτά λυχναράκια (αν δεν έχετε, ζητήστε από τον Αλαντίν... θα σας τα δανείσει με προθυμία) και αφήστε τα να πήξουν. Περιχύστε τα με σιρόπι σοκολάτας από το διάσημο εργοστάσιο του Τσάρλι... Εγγυημένη ποιότητα στις σοκολάτες... Καλή σας όρεξη! Και θυμηθείτε: αυτή η συνταγή είναι μόνο για παιδιά. Για τους ενήλικες απαραίτητη η παιδική συναίνεση...».

Τι κάθεστε λοιπόν; Σκαρφιστείτε μια συνταγή στο πι και φι...

Science Fiction Story ή πώς να κινήσεις το ενδιαφέρον του παιδιού για την «Αληθή Ιστορία» του Λουκιανού

Η τέταρτη ενότητα του σχολικού εγχειριδίου της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Α΄ Γυμνασίου φιλοξενεί απόσπασμα από την *Αληθή Ιστορία* του Λουκιανού και το περιγραφόμενο υπερπόντιο ταξίδι του σε φανταστικούς τόπους όπου τον περιμένουν συναντήσεις με παράξενα όντα (Μπεζαντάκος, Παπαθωμάς, Λουτριανάκη, & Χαραλαμπίδης, 2023: 28). Για τον έφηβο/την έφηβη της εποχής της συνδρομητικής τηλεόρασης, των διαδικτυακών παιχνιδιών, των streaming sites, αφενός η περιγραφή των Φελλοπόδων μοιάζει άχρωμη, μουντή, χωρίς κανένα αισθητικό ενδιαφέρον, αφετέρου από αυτό το ταξίδι επιστημονικής φαντασίας λείπει το στοιχείο της τεχνολογίας το οποίο ενθουσιάζει τα παιδιά, συνιστά μέρος της ψυχαγωγίας τους και το μέσο για τη διεκπεραίωση πολλών ενεργειών της καθημερινότητάς τους. Για τη διέγερση του ενδιαφέροντος στη συγκεκριμένη ενότητα, δόθηκε στην τάξη από τη διδάσκουσα μια επινοημένη ιστορία, φουτουριστική εκδοχή ενός κλασικού παραμυθιού με χρονότοπο έναν μακρινό Γαλαξία, στο πολύ μακρινό μέλλον και ζητήθηκε από το μαθητικό δυναμικό να δημιουργήσουν με τη σειρά τους ένα science fiction story.

Η Κοκκινιστολίτσα στον Κόκκινο Πλανήτη

Ποια λέξη σας έρχεται στο νου ακούγοντας τις φράσεις: Ο Πόλεμος των Άστρων και Οδύσσεια του Διαστήματος; Καλά το σκεφτήκατε! Επιστημονική φαντασία! Στο μυαλό μας σχηματίζονται εικόνες (βασικό δομικό υλικό της συγκεκριμένης λογοτεχνικής κατηγορίας) από ένα μακρινό μέλλον! Πύραυλοι, ρουκέτες, διαστημόπλοια στην καθημερινότητα των γήινων! Ρομπότ ή ανθρωποειδή εφοδιασμένα με σιπάκια τεχνητής νοημοσύνης στην υπηρεσία των πολιτών! Φουτουριστικές πόλεις με ιπτάμενα αυτοκίνητα, μετακινήσεις με τη μέθοδο του διακτινισμού, επαφές και συναλλαγές με εξωγήινα όντα! Ταξίδια σε απόμακρους Γαλαξίες, που απέχουν εκατομμύρια έτη φωτός! Οικιακές συσκευές που ομιλούν, ελιξίρια για επιβράδυνση του γήρατος και επιμήκυνση της ανθρώπινης ζωής και τεχνογνωσία που σε μετατρέπει –το λιγότερο – σε φωτεινό Παντογνώστη!

Ο άνθρωπος πάντα έλκεται από το άγνωστο, το ανοίκειο, το μυστηριώδες. Μπορεί να ευθύνεται η περιέργεια του, ίσως η ίδια του η φύση, η οποία τον παροτρύνει να εξερευνήσει ό, τι του προκαλεί ενδιαφέρον! Σημασία έχει ότι ο πλανήτης μας ήταν πάντοτε πολύ μικρός για να χωρέσει την ανθρώπινη υπόσταση! Τι λέτε; Είστε να δημιουργήσουμε ένα σενάριο επιστημονικής φαντασίας; Όχι όμως οποιοδήποτε! Σας προκαλώ να επιλέξετε ένα κλασικό παραμύθι και να το μεταφέρετε δύο αιώνες μπροστά! Μην ακούω διαμαρτυρίες και παράπονα ότι δεν μπορείτε! Καλύτερος είναι ο Στίβεν Σπίλμπεργκ; Όχι δα!

Το δικό μου αγαπημένο παραμύθι... μακριά από τη Γη...

«Καλή gigaμέρα, αγαπητοί κάτοικοι του Κόκκινου Πλανήτη! Η αστρική ώρα είναι 08.00 και ένα υπέροχο 38ωρο μόλις έχει ξεκινήσει! Αναρωτηθήκατε ποτέ φίλοι μου, πώς προλάβαιναν οι πρόγονοι Γήινοι τις υποχρεώσεις τους, όταν είχαν μόνο 24 ώρες κάθε μέρα στη διάθεσή τους; Ευτυχώς που τα τελευταία 200 χρόνια, λόγω της αργής περιστροφής του κατακόκκινου πλανήτη μας, η μέρα έγινε giga και αυξήθηκαν οι πολύτιμες ώρες μας. Η θερμοκρασία είναι στους 60° C εξαιτίας μιας ηλιακής καταιγίδας που ξέσπασε πριν από λίγο. Τα επίπεδα της βαρύτητας κυμαίνονται σε χαμηλά ποσοστά, οπότε λίγη παραπάνω προσοχή στις σημερινές μετακινήσεις σας, για να μην καταλήξετε να μπειτε σε τροχιά γύρω από την ατμόσφαιρά μας. Σας συστήνουμε να φορέσετε την ειδική κάπα βαρυτικής έλξης. Μην την ξεχνάτε. Μπορεί να σώσει τη ζωή σας».

Η Κοκκινოსτολίτσα άνοιξε τα μάτια της. Το πρωινό ξύπνημα ήταν αρμοδιότητα της Διαγαλαξιακής Κεντρικής Επιτροπής και περιείχε σημαντικές πληροφορίες για την εξέλιξη της gigaμέρας. Νύσταζε ακόμα, αλλά είχε τόσες εργασίες για σήμερα. Καταρχάς έπρεπε να δηλώσει συμμετοχή στην πενθηgigaήμερη ερευνητική αποστολή στον Πλανήτη Κρόνο. Η ψηφιακή της σχολική τάξη είχε αναλάβει τη διεκπεραίωση μιας ερευνητικής εργασίας με θέμα την επίδραση των Δακτυλίων του Κρόνου στη διαστολή του χρόνου. Η Κοκκινოსτολίτσα όμως είχε και έναν παραπάνω λόγο να επιθυμεί τόσο πολύ αυτό το ταξίδι. Η ξαδέλφη της η Αστροπούτα, είχε παντρευτεί τον γιο του Κυβερνήτη του Κρόνου, πριν από επτά μήνες φωτός. Τι τύχη για μια απλή αξιωματικό του διαστημικού στόλου του Γαλαξία Ανδρομέδα! Η Κοκκινοςτολίτσα ήθελε τόσο πολύ να τη συναντήσει και να της ζητήσει μια ιδιωτική ξενάγηση στον Κρόνο. Θα μπορούσε να λάβει μυστικές πληροφορίες και με αυτόν τον τρόπο η εργασία τους να κέρδιζε το πρώτο βραβείο στον Πανγαλαξιακό Διαγωνισμό Αστροφυσικής. Να έμπαινε και στο μάτι εκείνων των εξωγήινων μαθητών από τον Εξωγαλαξία, οι οποίοι είχαν έρθει με το Universe, ένα πρόγραμμα ανταλλαγής μαθητών. Ήταν οι περσινοί νικητές του διαγωνισμού και δεν έχαναν ευκαιρία να τους το υπενθυμίζουν. Ύστερα έπρεπε να επισκεφθεί και τη συνονόματη γιαγιά της. Είχε περάσει πλέον τα 190 χρόνια και είχαν αρχίσει ήδη να κάνουν την εμφάνισή τους τα πρώτα σημάδια γήρατος. Την περασμένη εβδομάδα είχαν κάνει οι δυο τους ένα ταξιδάκι – αστραπή (μεταφορικά και κυριολεκτικά γιατί ταξίδεψαν με την ταχύτητα του φωτός...) στον Αστεροειδή Old Memories. Περιηγήθηκαν στο Μουσείο Αρχαίας Τεχνογνωσίας και είδαν τους τρόπους επικοινωνίας των Γήινων κατά τον 21° αιώνα. Σταμάτησαν μπροστά στις προθήκες συσκευών κινητών, που είχαν διασωθεί σαν από θαύμα στο πέραςμα του αμείλικτου αστρικού χρόνου. Γέλασαν με τα συστήματα τηλεδιάσκεψης και συζήτησαν για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι πρόγονοί τους εκείνα τα χρό-

νια. Η γιαγιά της εξομολογήθηκε πως θυμάται σαν να ήταν χθες, την *gigamέρα* που το πρώτο διαστημόπλοιο πέρασε τα όρια του γήινου Γαλαξία και μπήκε στο Γαλαξία Ανδρομέδα. Ή τις πρώτες δοκιμές διακτινισμού σε άλλους πλανήτες. Είχαν βέβαια και απώλειες. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι αστροναύτες μεταφέρθηκαν σε περιοχές με μαύρες τρύπες και δεν ξαναφάνηκαν ποτέ! Αλλά η Επιστήμη απαιτεί και θυσίες! Αλίμονο αν σταματούσε η πρόοδος εξαιτίας κάποιων ατυχημάτων!

Με γρήγορες κινήσεις ετοιμάστηκε. Διακίνησε πρώτα την αίτηση συμμετοχής της για την αποστολή της τάξης της και αφού φόρεσε την κατακόκκινη μπέρτα της – οικογενειακό κειμήλιο τριών αιώνων – βγήκε από το σπίτι. Κρατούσε στα χέρια της ένα μικρό δωράκι για τη γιαγιά της. Η Κοκκινოსτολίτσα είχε ψάξει όλα τα παλαιωμένα του ηλιακού συστήματος για να εντοπίσει ένα ξεχασμένο αντίγραφο του κλασικού παραμυθιού «Η Κοκκινোসκουφίτσα» των αδελφών Γκριμ. Μιλούσε για μια πρόγονο της οικογενείας της, η αληθινή περιπέτεια της οποίας είχε συγκλονίσει τον Πλανήτη Γη. Ήταν σίγουρη ότι η γιαγιά της θα συγκινούνταν από αυτήν τη χειρονομία. Η εγγονή είχε παρατηρήσει ότι τα ρετρό αντικείμενα άγγιζαν τις καρδιές των ηλικιωμένων. Και η γιαγιά ήταν πλέον ένα βήμα πριν την έβδομη ηλικία...

Η Κοκκινოსτολίτσα έστριψε στη Λεωφόρο του Αλβέρτου Αϊνστάιν, πέρασε μπροστά από το ολόγραμμα του Στίβεν Χόκινγκς, διέσχισε την Πλατεία Νιλ Αρμ-στρονγκ και έφθασε στο ψηφιακό δάσος. Σταμάτησε για να χαζέψει τη νηπιακή τάξη του Πρότυπου Εκπαιδευτηρίου Αστροναυτών, η οποία φαινόταν να διασκεδάζει με τις σημερινές ιδιαίτερες συνθήκες βαρύτητας και επιδιδόταν σε απίστευτα άλματα και κωλοτούμπες στον αέρα. Προχώρησε έχοντας στο νου της τις συμβουλές των γονιών της: «Προσοχή στον ψηφιακό λύκο! Παραμονεύει μέσα στο ψηφιακό δάσος, περιμένοντας την κατάλληλη ευκαιρία να σε ξεγελάσει! Καραδοκεί αλλάζοντας μορφές, παριστάνοντας κάποιο οικείο σου πρόσωπο! Να είσαι επιφυλακτική πάντα Κοκκινოსτολίτσα, όταν βρεθείς στο δάσος! Μην εμπιστεύεσαι κανέναν!» Κοίταξε ολόγυρα με αποφασιστικότητα. Ούτε αυτήν τη φορά θα έβαζε τον εαυτό της σε κίνδυνο. Η γιαγιά της τη περίμενε στην άλλη πλευρά και δε θα ήθελε με τίποτα στο σύμπαν να την στενοχωρήσει...».

Το ύφος στη Λογοτεχνία και στην παραγωγή γραπτού λόγου

Η ανίχνευση του ύφους ως τεχνική πλευρά της γλώσσας ενός κειμένου ενίοτε στοχεύει στην εύρεση αντικειμενικών γλωσσικών δεδομένων τα οποία είτε δρουν υπερασπιστικά σε ήδη αποδεκτές αναγνώσεις του συγκεκριμένου λογοτεχνικού κειμένου είτε επιδιώκουν να χαρίσουν στο αναγνωστικό κοινό μια ευκαιρία για μια νέα ανάγνωση με φρέσκια, ανανεωτική οπτική (Barry, 2013: 250). Ομολογουμένως, το ύφος ως έννοια παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες ως προς την απόδοση· πολύ περισσότερο ως προς την κατανόηση. Στο *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* (Παρίσης & Παρίσης, 2023: 193-195) καταγράφεται αυτή η προβληματική ως προς την εύρεση ενός «μοναδικού αποφθεγματικού ορισμού» καθώς δίνεται έμφαση στη συνάφεια του ύφους με τη γλωσσική λειτουργία αλλά δε λαμβάνονται υπόψιν και άλλες συνδεόμενες με αυτό παράμετροι όπως λ.χ. η άποψη που υποστηρίζει ότι το ύφος κατ' ουσία φανερώνει την ψυχική κατάσταση του δημιουργού. Για την πρώτη επαφή των

μαθητριών/μαθητών με το ύφος – το οποίο ως δομικό στοιχείο ενός κειμένου δεν το ανιχνεύουμε μόνο στη Λογοτεχνία: όπως επισημαίνει χαρακτηριστικά ο Barry (2013: 240): «...η υφολογία δεν περιορίζεται μόνο στην ανάλυση της λογοτεχνίας: μπορεί να εφαρμοστεί εξίσου σε δοκίμια, πολιτικούς λόγους, διαφημίσεις και ούτω καθεξής», δόθηκε από την εκπαιδευτικό στην τάξη ένα flash fiction, ένα κείμενο μικρομυθοπλασίας και ζητήθηκε να επανεγγραφεί με αφηγητή πρόσωπο διαφορετικού φύλου, ηλικίας, κοινωνικής τάξης, συναισθηματικής κατάστασης.

Συναντήσεις στο... περίπτερο

Διανοούμενος:

«Λίαν πρωί μετέβην στο περίπτερο να προμηθευθώ πούρα εισαγωγής, μάρκας Μοντεχρήστο, που είναι της αρεσκείας μου. Στο σημείον εκείνον ο οφθαλμός μου διέκρινε ένα παράσιτο. Ήτο ένας άνδρας ιδιαιτέρως ιδιόμορφος. Η ενδυμασία του ήταν φρικτή, τον περιεργαζόμουν μετά βδελυγμίας. Δε θα αναφερθώ περαιτέρω διότι δε μου το επιτρέπει η ταξική μου καταγωγή. Αίφνης ο ιδιοκτήτης του περιπτέρου του απευθύνει τον λόγο και του δίνει εντολή να αποχωρήσει τάχιστα από τον χώρο. Εγώ απευθυνόμενος στον αθώο, λαϊκό περιπτερά του επισημαίνω ότι ο νεαρός είναι άνθρωπος του υποκόσμου και τον νουθετώ να προσέχει, να μην εμπιστεύεται ανθρώπους τέτοιας ποιότητας, είναι πλάσματα ανάξια λόγου. Αφού πλήρωσα το αντίτιμο για τα πούρα μου, αποχώρησα εσπευσμένα για να μην αργοπορήσω για τη διάλεξή μου στο πανεπιστήμιο».

Μια πρώτη επαφή με την κυκλαδική τέχνη

Στις πρώτες ενότητες του σχολικού εγχειριδίου της *Αρχαίας Ιστορίας* της Α΄ Γυμνασίου (Κατσουλάκος, Κοκκορού-Αλευρά, & Σκουλάτος, 2023: 21-22) τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τον κυκλαδικό πολιτισμό. Στο επίκεντρο της τέχνης που άνθισε κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο βρίσκεται το κυκλαδικό ειδώλιο, «...η πρώτη απόπειρα δημιουργίας μνημειακής γλυπτικής στην Ελλάδα» (ό.π.: 22). Για να αναδειχθεί η σπουδαιότητα της ανθρωποκεντρικής αυτής τέχνης και να μνηθεί η μαθήτρια/ο μαθητής στο νόημα αυτών των ελκυστικών έργων της μαρμαρογλυπτικής, τα οποία όπως μας ενημερώνει και η επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης (<https://cycladic.gr/ektheseis/kykladiki-techni/>): «...οι καθαρές και αφαιρετικές φόρμες των κυκλαδικών ειδωλίων επηρέασαν καλλιτέχνες του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα, όπως οι Brancusi, Modigliani, Giacometti, Hepworth, Moore και Ai Weiwei», χρειάζεται μια ώθηση πέρα από τη μία παράγραφο που αφιερώνει το σχολικό βιβλίο σε αυτά. Στη συγκεκριμένη ενότητα, η εκπαιδευτικός, αφού πρόβαλλε το δεκαπεντάλεπτο βίντεο με το οποίο το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης ξεναγεί τους θεατές στους χώρους της μόνιμης έκθεσης, ζήτησε από τα παιδιά να πραγματοποιήσουν μια φανταστική επίσκεψη στο Μουσείο και να συνομιλήσουν νοερά με τα ειδώλια. Τους δόθηκε η δυνατότητα είτε να μπουν στη θέση των ειδωλίων και να μοιραστούν τις σκέψεις τους από την προθήκη είτε ως επισκέπτες στον εν λόγω χώρο να τα παρατηρήσουν και να φανταστούν το περιβάλλον στο οποίο δημιουργήθηκαν.

...μέσα- έξω απ' την προθήκη...

Περιφέρεσαι μέσα στο Μουσείο και... είτε στέκεσαι και σχολιάζεις τα λιτά κυκλαδικά ειδώλια είτε χαμένος στις σκέψεις σου, αντιλαμβάνεσαι προς μεγάλη σου έκπληξη πως το ειδώλιο που έχεις μπροστά σου διαθέτει φωνή και σου απευθύνει τον λόγο!

«Στάσου λίγο ανθρωπάκι! Ναι, μη με κοιτάς με ανοικτό το στόμα: Εγώ σου μιλώ γιατί νιώθω μοναξιά. Δε μου αρέσει να κάθομαι όλη την ημέρα εδώ μόνος μου. Θέλω να πάω να βρω και άλλα αγάλματα σαν εμένα. Να δω πώς είναι τα αδέρφια μου. Τις νύχτες μπορώ και κατεβαίνω από το βάθρο μου και συναντώ την υπόλοιπη παρέα. Ο καλύτερος μου φίλος είναι ο κούρος του Αριστόδικου. Πονεμένη ιστορία. Το πρόσωπό του είναι τραυματισμένο από το υνί του αλετριού με το οποίο ένας γεωργός έσκαψε το χωράφι στο οποίο ήταν θαμμένος. Και μια αποκάλυψη θα σου κάνω... Κάθε βράδυ μαζευόμαστε όλοι: ειδώλια, κούροι, κόρες, οι Καρυάτιδες και αναπολούμε τα παλιά...».

«Παρατηρώ ένα μικρό κυκλαδικό αγαλματίδιο. Είναι τοποθετημένο σε μια γωνιά στη μεγάλη αίθουσα. Γιατί το εξόρισαν εκεί; Μάλλον γιατί είναι ασχημούλικο! Ε! Εντάξει, δεν έχει όλα τα άκρα του, τις διαστάσεις του δε μπορούμε να τις χαρακτηρίσουμε αρμονικές, αλλά παρόλα αυτά δεν παύει να είναι ένα απομεινάρι από το μακρινό παρελθόν. Μας έρχεται σαν αγγελιαφόρος των προγόνων μας για να μας μιλήσει για τη ζωή τους και την καθημερινότητά τους. Θέλω να το αγγίξω γιατί θα είναι σαν να χαϊδεύω το χέρι του δημιουργού του. Θέλω να του φωνάξω να μην ντρέπεται, μπορεί να είναι ιδιαίτερα λιτής τεχνοτροπίας αλλά είναι ανεκτίμητα πολύτιμο. Κόσμος πάει κι έρχεται και κανείς δεν κοντοστέκεται στο σεμνό ειδώλιο. Όλοι σπεύδουν να δουν τους κούρους και τις κόρες, αυτά τα αλαζονικά αγάλματα που καμαρώνουν για την τελειότητά τους. Αν έμπαινα κρυφά τη νύχτα στο Μουσείο, θα φρόντιζα να το αλλάξω θέση. Θα το τοποθετούσα σε περίοπτη θέση, έτσι ώστε όλοι οι επισκέπτες να ανακαλύψουν την σπάνια ομορφιά του. Μη φοβάσαι, αγαλματάκι, εκείνοι που γνωρίζουν, σε θαυμάζουν και εκτιμούν την αξία σου...».

Ευριπίδεια Ελένη: μια σύγχρονη γυναικεία φωνή από το μακρινό παρελθόν

Μεταβαίνοντας από τη Β' στη Γ' τάξη του Γυμνασίου, αφήνουμε πίσω τη διδασκαλία του ομηρικού έπους για να προσεγγίσουμε στη *Δραματική Ποίηση-Ευριπίδη Ελένη* (Δεσύπρης, Παπαγεωργάκης, Ράμμος, & Τσενέ, 2023) ένα είδος ποίησης που παρουσιάζει έναν μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας ως προς την ερμηνευτική προσέγγιση αλλά και ως προς ζητήματα τεχνικής. Επιπροσθέτως, η κλασική εκδοχή του μύθου της Ελένης που έχουν τα παιδιά διδαχθεί σε προηγούμενα σχολικά έτη και η οποία της προσδίδει την ιδιότητα του απόλυτου συμβόλου ομορφιάς, καθιστά προβληματική τη σύλληψη αυτής της «καινής Ελένης του τραγικού ως το σύμβολο γυναικείας μαχητικότητας, ανθρώπινης καρτερίας, ορθολογιστικής σκέψης, ευστροφίας και πίστης σε αξιακό κώδικα. Για να επικεντρωθεί ο μαθητής/η μαθήτρια στην ανίχνευση των παραπάνω που συνιστούν ίδιον της ηρωίδας, διευρύνουμε τη μελέτη σε ένα πλήθος γυναικείων μυθολογικών προσώπων, τα οποία διαθέτουν αρετές και πάθη, ηθικές αρχές και ελαττώματα, πανομοιότυπα με αυτά της σύγχρονης γυναίκας.

Έτερος στόχος αυτής της διδακτικής προσέγγισης ήταν η κατανόηση της διαφορετικότητας του Ευριπίδη ως προς την παρουσίαση των χαρακτήρων του σε σχέση με τον Αισχύλο και τον Σοφοκλή: ο πρώτος, επιλέγει τη ρεαλιστική απεικόνιση των ηρώων του που προσιδιάζουν τον «μέσο άνθρωπο». Αφού έγινε η διανομή ενός πρωτότυπου ποιήματος με πρωταγωνίστρια την Αριάδνη στο τμήμα, ζητήθηκε από τα παιδιά να δημιουργήσουν το δικό τους ποιητικό πόνημα με κεντρικό πρόσωπο μια μυθολογική γυναικεία μορφή.

...η ζωή είναι γυναίκα...

Αφήστε την πένα σας να γίνει η «φωνή» για μία πρωταγωνίστρια, δευτεραγωνίστρια ή και για κάποιο βουβό γυναικείο μυθολογικό πρόσωπο, λ.χ. την ομηρική Πηνελόπη, τη Μήδεια, την Ευρύκλεια της *Οδύσσειας*, τον χορό των Ελληνίδων αιχμαλώτων της ευριπίδειας *Ελένης*, τις φίλες της Περσεφόνης την ώρα της αρπαγής της από τον Πλούτωνα. Μπορείτε να αλλάξετε στοιχεία, να τα τροποποιήσετε, να προσθέσετε ή να αφαιρέσετε πρόσωπα και παραμέτρους από τον μύθο όπως μας έχει παραδοθεί και όπως είναι ευρύτερα γνωστός.

Επισυνάπτεται ένα δικό μου ποίημα ως πρότυπο, στο οποίο προσάρμοσα την εκδοχή του μύθου της Αριάδνης που αναφέρει ότι: «... ο ήρωας Θησέας ύστερα από τον φόνο του Μινώταυρου επέστρεψε από την Κρήτη στην Αθήνα μαζί με την Αριάδνη, που την είχε πάρει μαζί του για να την παντρευτεί και να αποφύγει το κορίτσι τον θυμό του Μίνωα. Στον πρώτο όμως σταθμό του ταξιδιού του στη Νάξο, την εγκατέλειψε στο νησί, την ώρα που κοιμόταν, είτε γιατί αγαπούσε άλλη γυναίκα, είτε γιατί το όρισαν οι Μοίρες, είτε γιατί το ζήτησαν οι θεοί, κυρίως ο Διόνυσος που είδε την κόρη και την ερωτεύτηκε». Τον λόγο τον έδωσα στην πιστή βάνια της (πλαστό πρόσωπο) που την ακολούθησε στην εκούσια εξορία.

Τελευταίο σαλπάρισμα

*Στραμμένο το βλέμμα στο πέλαγος, διψασμένη ψυχή καρτεράς
πανί στο κατάρτι, σημάδι μετάνοιας στο κύμα.*

Τα λευκά σου μαλλιά, οι ρυτίδες σου μαρτυρούν τον καιρό τον αδάμαστο.

Αριάδνη, κυρά μου, σε γέλασαν του Θησέα τα όμορφα λόγια.

*Οι μνήμες στολίδι στις νύχτες σου, ξετυλίγονται σαν το κουβάρι,
του μίτου η κλωστή σ' αιχμαλώτισε, τιμωρία βαριά για τα χάδια,
η οργή των δικών σου το φόβητρο, το φευγικό μας η ύστατη λύση
κι απόψε του ανέμου το σφύριγμα κουβαλά προδοσίας κατάρεις.*

*Απ' τον χρόνο η μορφή του σβησμένη, γραμμές σκόρπιες σε φθαρμένο καμβά,
στην καρδιά σου οι όρκοι θαμμένοι, να ξεφύγουν της λήθης το χνάρι.*

*Του Διονύσου το σώμα στο πλάι σου, η ανάσα του υγρή φυλακή,
ξαγρυπνάς· η ζωή σου εκούσιος λαβύρινθος.*

*Πριν το χάραμα δυο στιγμές ευτυχίας, στ' όνειρό σου εκείνος ορμά,
νυφικό πέπλο φοράς στο κεφάλι, το βήμα του αργό στη γαμήλια πομπή.*

*Ομίχλη πυκνή κατεβαίνει, τρυπωμένη στων ματιών σου τις κόγχες
του χεριού του το χάδι δεν νιώθεις, μον' ακούς την ηχώ της φωνής του.*

Τα βουβά δάκρυά σου διαλύουν την αντάρα μαζί με το ψέμα.

➤ ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ

Στην παρούσα φάση βιώνουμε μια κοινωνική και πολιτισμική εντροπία· οι σημερινές/σημερινοί έφηβες/έφηβοι θα κληθούν να ζήσουν καταστάσεις έντονης ρευστότητας, δυσχέρειας στην αναζήτηση σταθερών δομών, ταυτοτικής κρίσης και θα πρέπει κατά τη διάρκεια της μύησής τους στην ενηλικίωση που συμπίπτει χρονικά με το πέρασμά τους από τα μαθητικά θρανία, να αδράξουν την ευκαιρία να εφοδιαστούν με δεξιότητες που θα λειτουργήσουν επικουρικά στο μέλλον στη διαχείριση καταστάσεων αλλά και στην ικανότητα να «διαβάζουν» τα υπόρρητα/λανθάνοντα σημεία που αυτές φέρουν. Η εμπάθυνσή τους αρχικά σε τεχνικές κειμενικής οργάνωσης, υφολογικής έκφανσης του κειμένου, προσεκτικής εξέτασης των εννοιών και εφαρμογής τους επί του πρακτέου, αξιοποίησης του θεωρητικού υπόβαθρου και εισαγωγής σε φάση «μαθητείας» στη δημιουργική γραφή και βιωματικής ενασχόλησης με τα στάδια της γραφής, δε συνιστά μια ελπίστικη, δονκιχωτική θεώρηση των φιλολογικών μαθημάτων αλλά μια διαδικασία δραπέτευσης από την παρωχημένη, παθητική λήψη «έτοιμων, κλισέ» ερμηνειών και στροφή προς μια διερευνητική προσπάθεια ανάδυσης ιδεολογικού στίγματος, κοινωνικών προβληματισμών και αναθεώρησης των ατομικών αξιακών συστημάτων. Άλλωστε, ακούγεται ως μια κίνηση προσομοίωσης: οι μαθητές μέσω των δραστηριοτήτων μπορούν να προετοιμαστούν για να αντιμετωπίσουν δημιουργικά την ίδια την αληθινή ζωή.

Το κλείσιμο του παρόντος άρθρου ας μας επιτραπεί να το δώσει ο David Morley ο οποίος επισημαίνει και ενθαρρύνει ταυτόχρονα (2007: 1): «Think of an empty page as open space. It possesses no dimensions.... Everything is possible, at this point endlessly possible. Anything can grow in it». Η δημιουργική γραφή μπορεί να μπορεί με την κατάλληλη –και όχι καταχρηστική– συμπερίληψή της στις εναλλακτικές μορφές μάθησης, να αποτελέσει εκείνο το γόνιμο υπόστρωμα για την εξάλειψη του φορμαλιστικού μοντέλου διδασκαλίας και τη μετουσίωσή του σε ένα δημιουργικό μάθημα που δεν αφήνει στο περιθώριο κανένα μέλος της μαθητικής κοινότητας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Barry, B. (2013). *Γνωριμία με τη θεωρία-Μια εισαγωγή στη λογοτεχνική και πολιτισμική θεωρία*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Morley, D. (2007). *The Cambridge Introduction to Creative Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rodari, G. (2003). *Γραμματική της φαντασίας-Εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*. (Μτφ. Γ. Κασαπίδης). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Αγγελάκος, Κ., Κατσαρού Ε., & Μαγγανά Α. (2023). *Νεοελληνική Γλώσσα – Α΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Γαβριηλίδου, Μ., Εμμανουηλίδης, Π., & Πετρίδου-Εμμανουηλίδου, Ε. (2023). *Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Δεσύπρη, Ν., Παπαγεωργάκης, Δ., Ράμμος, Χ., & Τσενέ, Κ. (2023). *Δραματική Ποίηση-Ευριπίδη Ελένη- Γ΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

- Κατσουλάκος, Θ., Κοκκορού-Αλευρά, Γ., & Σκουλάτος, Β. (2023). *Αρχαία Ιστορία Α΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Κιοσσές, Σ. (2018). *Εισαγωγή στη δημιουργική ανάγνωση και γραφή του πεζού λόγου-Η συμβολή της αφηγηματολογίας*. Αθήνα: Κριτική.
- Κουλαϊδής, Β. (Επιμ.). (2007). *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης*. Αθήνα: Ο.ΕΠ.ΕΚ.
- Μπεζαντάκος, Ν., Παπαθωμάς, Α., Λουτριανάκη, Ε., & Χαραλαμπίκος, Β. (2023). *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα- Α΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Νικολαΐδου, Σ. (2016). *Η δημιουργική γραφή στο σχολείο-Συγγραφικό εργαστήριο-Ιδέες-Εκπαιδευτικές δραστηριότητες-Σενάρια διδασκαλίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παρίσης, Ι., & Παρίσης, Ν. (2023). *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Πυλαρινός, Θ., Χατζηδημητρίου, Σ., & Βαρελάς, Λ. (2023). *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας- Α΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Χατζησαββίδης, Σ., & Χατζησαββίδου, Α. (2023). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας- Α΄ Β΄ Γ΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Δικτυογραφία

Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://cycladic.gr/ektheseis/kykladiki-techni/>